

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

TO THE QUESTION OF ESSENCE OF LOCAL FINANCE AS AN ECONOMIC CATEGORY

У статті розглянуто критеріальні ознаки місцевих фінансів як економічної категорії та особливості їх розкриття у сучасному науковому дискурсі. У визначенні даної категорії суттєвими складовими є автономія фінансових ресурсів та потоків, особливості змісту відносин у відповідності до функцій фінансів, географічна відокремленість, інституційна подібність до інших ланок фінансової системи. Обґрунтовано, що окремі ознаки втрачають власне значення у процесі еволюції економічних відносин, що призводить до категоризації поняття «місцеві фінанси» за принципом їх належності до публічних фінансів.

Ключові слова: місцеві фінанси, економічна категорія, автономність, самодостатність, функції, відносини, фінансові ресурси, ознака публічності характеру, територіальна ознака.

В статье рассмотрены критериальные признаки местных финансов как экономической категории и особенности их раскрытия в современном научном дискурсе. Выявлено, что в определении данной категории существенными составляющими являются автономия финансовых ресурсов и потоков, особенности содержания отношений в соответствии с функциями финансов, географическая обособленность, институци-

ональное подобие по отношению к другим звеньям финансовой системы. Обосновано, что отдельные признаки теряют свое значение в процессе эволюции экономических отношений, что приводит к категоризации понятия «местные финансы» на основе принципа их принадлежности к публичным финансам.

Ключевые слова: местные финансы, экономическая категория, автономность, функции, отношения, финансовые ресурсы, признак публичности характера, территориальный признак.

Criteria signs of local finance as economic category and features of their disclosure in a modern scientific discourse are considered in the article. It is revealed that essential components in description of this category are autonomy of financial resources and flows, geographical location, features of maintenance of the relations according to functions of finance, institutional similarity in relation to other links of a financial system. It is proved that several signs lose their significance in the course of evolution of the economic relations that leads to a categorization of the "local finance" concept according to the principle of public nature.

Key words: local finance, economic category, autonomy, functions, relations, financial resources, public nature sign, territorial sign.

УДК 336.113.21:352

Долозіна І.Л.

к.е.н., доцент кафедри обліку, фінансів та економічної безпеки
Донецький національний технічний
університет

Постановка проблеми. Однією з відмітних рис сучасного світу є поєднання тенденцій до глобалізації та локалізації в усіх сферах суспільного життя, передусім, в економічній. Поряд із об'єктивним посиленням взаємозалежності економічних процесів і підвищенням однорідності змісту і характеру соціально-економічних відносин не менш об'єктивними є факти гуртування економічних суб'єктів в рамках певної території та / або інституційного середовища, збільшення відповідальності місцевого самоврядування за соціально-економічний розвиток компактно розміщеного населення та бізнесу, посилення значущості місцевої влади або місцевого самоврядування у визначенні пріоритетів та засобів реалізації економічної політики. За цих умов посилюється інтерес до економічних явищ процесів та механізмів на місцевому рівні, в т.ч. до місцевих фінансів. Разом з тим, вибір напрямів і інструментів реалізації політики місцевого розвитку, підходи до узгодження такої політики із принципами та інститутами, які сформовані на національному та міжнародному рівнях, істотно залежать від того, який саме зміст вкладається у категорію «місцеві фінанси» і наскільки виправданими є ситуативні спроби маніпулювати таким змістом. Усе вищезазначене обумовлює необхід-

ність більш прискіпливої уваги до категоріальних ознак місцевих фінансів та їхньої еволюції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення місцевих фінансів як економічної та правової категорії залишаються дискусійними і по теперішній час. В літературних джерелах (Безгубенко Л., Березовська С., Василик О., Волохова І., Каламбет С., Кириленко О., Ляденко Т., Серебрянська Д., Шах А та ін.) одночасно вживаються такі терміни як «місцеві фінанси» (local finance), «фінанси органів місцевого самоврядування» (local government finance), «місцеві публічні фінанси» (local public finance), «місцеві бюджети» (local budgets). Слід вказати, що, по-перше, ситуація з цією дискусією підкреслює різність вітчизняної та західної наукової традиції у точності визначення економічних категорій, коли у закордонних наукових та урядових публікаціях використовуються різні терміни в одному й тому ж значенні, тоді як у вітчизняній фінансовій літературі більш прийнятним є детальна категоризація економічних явищ за змістом і відмітними ознаками. По-друге, окремі витоки дискусійності поняття «місцеві фінанси» криються у суперечливості визначення фінансів як таких. Низка науковців дотримуються думки, що фінанси – це відносини з перерозподілу ВВП, що логічно наближує їх до розгляду фінансів

як явища, яке пов'язане з формуванням та використанням ресурсів бюджетів різних рівнів, тобто фінанси в різному ступені наближення ототожнюються з державними (публічними) фінансами. Елементи такої позиції можна знайти як у зарубіжних, так і у вітчизняних джерелах. Інша частина вчених не наполягає на публічному і централізованому характері фондів грошових коштів, які є об'єктом фінансів як відносин, тому більш прискіпливо ставляться до відмінностей між окремими ланками фінансової системи, в т.ч. за просторово-адміністративною ознакою. По-третє, уявлення про фінанси, а тим більше про місцеві фінанси як категорію більш спеціалізованого характеру, еволюціонують у відповідності до еволюції економічної реальності, що безсумнівно, є ознакою об'єктивності наукового знання, хоча і породжує неоднозначність у трактуванні певних понять і категорій.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення сутності і критеріальних ознак місцевих фінансів як економічної категорії та особливостей їх розкриття у сучасному науковому дискурсі з урахуванням еволюції фінансів та їх сучасних особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш, ніж перейти до розкриття особливостей змісту місцевих фінансів (МФ), слід звернути увагу на ті аспекти, які асоціюються із змістом (сутністю) та формою того явища, яке відображається у даному понятті (табл.).

Представлені у табл. визначення місцевих фінансів, вочевидь, не можуть охопити всього розмаїття наукових підходів до трактування місцевих фінансів, однак наведений перелік дає змогу вичленувати найбільш характерні сутнісні ознаки, які виділені сучасною фінансовою наукою, оскільки роботи наведених у таблиці авторів містять результати узагальнення та критичного осмислення результатів досліджень у сфері категорійно-понятійного апарату місцевих фінансів, а значить відображають певний результат систематизації таких ознак. Крім того, наведений перелік сформований у свідомо визначеній послідовності з метою розкриття напрямів зміщення змістових акцентів у визначенні місцевих фінансів як економічної категорії. Варто зауважити, що у західній економічній літературі (наприклад, у роботах Shah A. M. [7], Taylor Z.[8], Bradford N. [9]) місцеві фінанси мають схоже трактування і визначаються, передусім, як фінанси органів місцевого самоврядування.

Суттєвими ознаками визначення місцевих фінансів є автономія фінансових ресурсів та потоків, особливості змісту відносин у відповідності до функцій фінансів, географічна відокремленість, інституційна подібність до інших ланок фінансової системи.

Для подальших висновків варто звернутися до трактування власне фінансів як більш фундаментальної категорії. Як уже згадувалося вище, у вітчизняній науковій літературі найбільш роз-

Таблиця

Приклади визначень місцевих фінансів у науковій літературі

Автори	Визначення	Коментар
1	2	3
Василик О. [1]	МФ – сукупність форм і методів створення фінансових ресурсів для забезпечення органами місцевого самоврядування виконання покладених на них функцій у галузі економічного і соціального розвитку	<ul style="list-style-type: none"> • сукупність форм і методів здійснення певного процесу характеризує радше механізм відносин, а не самі відносини, тобто МФ ототожнено з механізмом функціонування МФ; • акцент здійснено лише на створенні, тоді як використання залишається поза межами МФ; • неясно, що саме мається на увазі під «фінансовими» ресурсами
Ляденко Т. [2]	Поняття місцеві фінанси» є складовою загальнішого поняття «суспільні (публічні) фінанси і ототожнюється із поняттям «фінансова основа місцевого самоврядування», під якою автор розуміє сукупність коштів, які можуть використати органи місцевого самоврядування, реалізуючи своє право власності та розпорядження щодо фінансових ресурсів: вона охоплює як: власні, передані від інших бюджетів і запозичені кошти; кошти Державного бюджету, власні кошти бюджетних установ та кошти підприємств і організацій, створених на основі комунальної власності	<ul style="list-style-type: none"> • пряма вказівка на публічний характер місцевих фінансів; при цьому МФ – лише фінансова основа місцевого самоврядування (тобто ресурсна база, ресурси, носій фінансів); • фінанси ототожнюються із носієм фінансів – сукупністю грошових коштів (важко сказати, чи це відсилання до поняття «фонди», чи автором в такому вигляді вказується на розмаїття джерел формування цих коштів); • надалі використовується поняття «фінансові ресурси», яке включає як ресурси, прямо визначені фондovими (бюджетні і позабюджетні фонди); так і ресурси, фондova або позафондова форма яких не визначена чітко (кошти Державного бюджету, власні кошти бюджетних установ, і установ комунальної власності); • неявно допускається участь у МФ інших суб'єктів бюджетних відносин, позичальників, суб'єктів господарювання і суб'єктів з господарською компетенцією

1	2	3
<p>Каламбет С., Іванов С., Ярош О. [3]</p>	<p>Фінанси місцевих органів влади (МФ) як система охоплюють кілька основних взаємопов'язаних структурних елементів: видатки, доходи, способи їх формування, місцеві фінансові інститути, суб'єкти й об'єкти системи та відносини між суб'єктами системи, системою й іншими ланками фінансової системи держави.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • апіорі МФ розглядаються авторами як фінанси місцевих органів влади (знову ж таки, бачиться, що це узагальнене поняття, яке означає всі органи, які мають владні повноваження або делеговані державою, або самоврядні); • МФ – це система, яка є ланкою фінансової системи держави; • основа МФ – видатки і доходи (тобто бюджет як план видатків та доходів); • склад суб'єктів не визначається, об'єкти розкриваються як фінансові ресурси та/або доходи і видатки, додається поняття «місцевих фінансових інститутів», які, однак не пояснюються: чи маються на увазі певні усталені форми відносин, або певні фінансові організації, які існують лише на місцевому рівні
<p>Березовська С. [4]</p>	<p>МФ повинні ототожнюватися (і для більшої коректності – замінитися) з поняттям «фінанси органів місцевого самоврядування», які є системою врегульованих правом економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу й використання фондів коштів органів місцевого самоврядування, необхідних для виконання завдань і функцій органів місцевого самоврядування та для забезпечення й задоволення суспільних потреб місцевого значення, а також пов'язані зі здійсненням контролю за ефективним і цільовим використанням цих фондів коштів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • наведене визначення виходить із розуміння фінансів лише як публічних фінансів, до того ж покликаних лише обслуговувати виконання органами місцевого самоврядування їх функцій; підтвердженням цього є той факт, що у ньому можна побачити відлуння концепції розподілу повноважень між державними органами та органами місцевого самоврядування на основі територіального масштабу значущості потреб, які мають задовольнятися в ході діяльності владних суб'єктів; • прямою є вказівка на фондний характер місцевих фінансів, однак зміст і види цих фондів коштів не розкривається
<p>Ніколаєва О. [5]</p>	<p>МФ – система економічних відносин щодо формування, розподілу і використання фінансових ресурсів для виконання місцевими органами влади покладених на них власних і делегованих повноважень, поліпшення добробуту територіальної громади та соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці</p>	<ul style="list-style-type: none"> • МФ – це сукупність відносин місцевих органів влади, хоча й не уточнюється, чи ці відносини реалізуються лише між цими органами, чи в них беруть участь й суб'єкти, які не є місцевими органами влади (навіть якщо не звертати на юридичні тонкощі визначення місцевих органів влади та органів самоврядування на місцевому рівні), наприклад, із суб'єктами господарювання; в той же час у складі МФ неявно проглядається наявність відносин з більш високими рівнями державного управління, а саме – через фінансування власних і делегованих (вочевидь суб'єктами цих рівнів) повноважень; • «місцевий» характер відносин асоціюється з адміністративно-територіальною одиницею, і, логічно, з органами влади (самоврядування) у цій одиниці; • МФ явно відносяться до ланки публічних фінансів; • об'єктом МФ є певні «фінансові ресурси», однак визначення фінансів через фінансові ресурси (які самі повинні мати певні ознаки «фінансовості») є вочевидь некоректним; • метою існування МФ визначено лише розвиток, тобто виходячи з даного визначення всі відносини, які не спрямовані, або не мають результатом поліпшення добробуту та соціально-економічний розвиток, не повинні визнаватися МФ
<p>Трецов М., Муцько А. [6]</p>	<p>МФ – система взаємовідносин соціально-економічного спрямування між органами влади, соціально-виробничими секторами та населенням щодо управління фінансовими ресурсами територіальних громад та їх об'єднань на основі соціального партнерства та за умови забезпечення самовідновлення та саморозвитку ресурсної бази</p>	<ul style="list-style-type: none"> • у порівнянні з попередніми визначеннями розширено коло суб'єктів МФ: це і органи влади, і представники «соціально-виробничих секторів» (ймовірно маються на увазі суб'єкти господарювання різних галузей або видів діяльності), і населення; • МФ асоціюються із існуванням територіальної громади або об'єднань територіальних громад; у визначенні дійсно зроблено наголос на ознаках «місцевого» характеру фінансів, і, водночас, закладено основу щодо дискусії масштабності такої локалізації і т.зв. «зовнішніх ефектів» від діяльності територіально обмеженої громади, а також участі держави в забезпеченні розповсюдження цих ефектів на певну кількість або всі громади.

повсюдженим підходом є визначення фінансів як сукупності відносин з приводу формування, розподілу, перерозподілу та використання фондів грошових коштів в процесі розподілу і перерозподілу суспільного продукту та/або багатства. У зв'язку з наведеним формулюванням необхідно звернути увагу на наступні моменти:

фінанси є сукупністю відносин, що логічно відокремлює їх від грошей як носія і форми реалізації об'єкту цих відносин; це визначає необхідність з'ясування співвідношення понять «грошові відносини» і «фінанси», а значить – і внутрішньої структури фінансової та грошово-кредитної систем, фінансового ринку; крім того, слід брати до уваги варіативність визначення об'єкту перерозподілу – в різних поглядах це ВВП, суспільний продукт, національний доход, національне багатство тощо;

використання лише ВВП як категорії, що відображає об'єкт перерозподілу, як це зазначається в окремих визначеннях, є не зовсім коректним, оскільки не враховує, з одного боку, частину суспільного продукту, яка утворюється за кордоном, крім того, ВВП відображає утворення та розподіл доданої вартості, тоді як фінанси опосередковують і перерозподіл інших елементів суспільного багатства (вже наявної вартості, в т.ч. створеної і збереженої) та фіктивної вартості;

у визначенні мова йде про фонди, а не просто гроші, що змушує формально вважати відносини, які здійснюються з грошовими коштами, які не мають фондової форми, нефінансовим явищем; це означає необхідність додатково пояснювати зміст поняття «фонди» і вирішити питання про категоризацію «позафондових» відносин;

у наведеному визначенні свідомо пропущено характеристику «публічні» або «централізовані» для фондів, оскільки на сьогоднішній момент єдності у віднесенні до фінансових явищ лише відносин щодо публічних (державних, суспільних, громадських) і, тим більше, централізованих (перерозподіл яких відбувається через певний керівний центр) немає, адже перерозподіл, опосередкований грошовими коштами, існує і в приватній сфері, що відповідає явищам особистих фінансів, бізнес фінансів (або фінансів підприємств або ширше – суб'єктів господарювання), а значить дозволяє вести мову про публічні і приватні фінанси.

У зарубіжній практиці тлумачення категорії «фінанси» також має схожі змістові акценти. В найпростішому варіанті Оксфордський словник визначає фінанси як управління грошами [10], а в Університетських Словниках Вебстера наводиться трактування фінансів як управління грошовими питаннями в широкому змісті або управління фондами як система, що включає грошовий обіг, надання кредитів, інвестування та забезпечення банківських послуг у широкому змісті [11, 12]. Етимологія терміну походить від старофранцузь-

кого «finer» («завершувати, класти край»), а ще раніше – від латинського «finire» («завершувати, закінчувати») [10]. Надалі вже у італійській мові виник термін «financia» («завершувати платіж, гасити борг»). Разом з тим, власне явище фінансів виникло набагато раніше.

Надалі в процесі історичної еволюції економіки поступово формуються два основних підходи в розумінні фінансів: в широкому значенні – як відносин у формі формування та використання грошей для обслуговування торговельних (закупівля товару і його продаж) або здійснення самостійних (позички, платежі, спадщина тощо) операцій; та у вузькому значенні – як формування фондів, які обслуговують утворення і перерозподіл багатства. Останній поступово став превалювати над першим, тому фінанси стали пов'язуватися з утворенням і рухом фондів (запасів) грошових коштів або їх сурогатів (цінних паперів).

У літературі загальноприйнятим є підхід, що всі матеріально-речові і грошові ресурси, якими володіє суб'єкт, складають його фонди (наприклад, Ажнюк М. і Передерій С. [13]), відповідно – матеріальні і грошові, причому «фондовість» ресурсів щільно пов'язується з цільовим характером і встановленим порядком формування і використання їх певного обсягу (Василик О. [1]). На нашу думку, поділ грошових ресурсів на фондові і нефондові за ознакою цілі або порядку утворення і використання, як, наприклад, це наводиться у дослідженні Косаріної В. та Тимошенко О. [14] або у роботах Ажнюка М. і Передерія С. [13] і Василика О. [1], які вказують, що грошові кошти перетворюються на фінансові ресурси лише коли вони концентруються у відповідні фонди, для яких встановлено порядок створення і цільового використання.

По суті фонд – це акумульований з певною метою запас, і в цьому змісті однозначно фондовий характер має використання грошей в якості засобу формування і використання багатства (нагромадження, в т.ч. цільове – для створення страхового резерву, відновлення активів, відкладене споживання, розподіл доходів для сплати податків в разі, якщо порядком їх стягнення не передбачено виконання моментального платежу, отримання доходу від надання позик), а однозначно нефондовий – лише використання грошей в якості міри вартості, оскільки ц функція реалізується одночасно з будь-якою з інших. Очевидно, що в інших функціях – засобу обігу (опосередкування обміну, яке передбачає потребу забезпечити еквівалентність вартостей блага і грошової суми, яку необхідно віддати за нього), засобу платежу (розрахунки, кредит), світових грошей – в тому або іншому ступені передбачається формування певного обсягу грошей задля певної цілі, тобто грошові ресурси практично завжди мають фондову форму. Умовним виключенням є безпо-

середній розгляд акту руху коштів як засобу платежу без урахування періоду формування певної сукупності грошових коштів для його здійснення.

Що ж до особливого порядку утворення і використання як критеріальної ознаки фондової форми грошових коштів, то за будь-яких обставин можна виділити певні правила, згідно з якими грошовий запас буде утворюватися або використовуватися. Це можуть бути і внутрішні психологічні обмеження певної людини, і внутрішній фінансовий план підприємства, і бюджет, і правила казначейського виконання бюджетів, і власне регламенти бюджетного процесу, і порядок нарахування і сплати податків тощо. Виключенням з цього факту можуть бути лише екзотичні варіанти на кшталт безсистемного руху грошових коштів між рахунками (в т.ч. по колу) внаслідок певних збоїв у роботі електронних платіжних систем.

Таким чином, проміжним висновком даного дослідження є встановлення того факту, що місцеві фінанси як похідна від фінансів як таких не може бути ототожнена лише з місцевими публічними фінансами або фінансами органів місцевого самоврядування, оскільки такий підхід порушить логіку відповідності між загальним та частковим. Тим не менш, як доводять історіографічні дослідження еволюції поняття «місцеві фінанси» та огляд сучасних джерел, саме на принципі публічної природи місцевих фінансів ґрунтується наукова думка у минулому, і за умов сьогодення (Серебрянська Д. [15], Бондарук Т. [16], Нестеренко А. [17]). Вочевидь, що будь-які аргументи, які доводять суперечливість даної точки зору, стикатимуться з перевагою її усталеності, однак слід все ж вказати на окремі можливості, які дозволять більш струнко побудувати систему категорій і понять, які використовуються у відповідному розділі фінансової науки. Розмежування категорій «фінанси» і «місцеві фінанси» має передбачати певну ознаку відокремленості, самостійності явищ, які відображаються зазначеними категоріями.

В рамках розгляду місцевих фінансів як ланки публічних фінансів одну з таких ознак вже було окреслено – це розмежування органів центральної влади (в т.ч. територіальних підрозділів цих органів) та органів місцевого самоврядування. Повстяна А. вказує, що фінансова автономія органів місцевого самоврядування означає, що, по-перше, зазначені органи мають право збирати та розподіляти власні фінансові ресурси самостійно; по-друге, цих ресурсів має бути достатньо для того, щоб місцеві органи влади могли якісно здійснювати свої функції та повноваження; по-третє, частина зазначених ресурсів має надходити до місцевих бюджетів через місцеві податки та збори, і по-четверте, в органів місцевого самоврядування повинне бути право самостійного визначення (можливо, в рамках, передбачених

законодавством) ставок місцевих податків та зборів [18]. До цих складових автономії можна додати, що органи місцевого самоврядування повинні мати власні бюджети і як плани доходів і видатків, і як публічні фонди. Також іманентною складовою місцевих фінансів має стати наявність у них права самостійного інституційного оформлення рішень щодо місцевих бюджетів.

Підкреслимо, що в рамках визначених раніше аспектів трактування бюджету необхідно розрізнити місцевий бюджет як бюджет, що затверджений для певної адміністративно-територіальної одиниці і знаходиться у веденні певного органу (органів) місцевого самоврядування для реалізації власних та делегованих державою функцій, сукупність кошторисів (бюджетів) кожного органу самоврядування, який діє як самостійна юридична особа, і сукупність кошторисів (бюджетів) підприємств, організацій та установ комунальної власності, створених органами місцевого самоврядування, або підприємств державної власності, цілісні майнові комплекси яких передано в оренду органам місцевого самоврядування і які фінансуються з місцевих бюджетів. В залежності від особливостей інституційного забезпечення функціонування форм власності і бюджетного устрою місцеві бюджети можуть або включати перелічені бюджети (кошториси) більш низького порядку, або ототожнюватися з бюджетами органів місцевого самоврядування.

В руслі наведених міркувань не слід припускати помилки, яка полягає у ототожненні місцевого бюджету лише з територіальною локалізацією – кошторис як аналог бюджету територіальних державних адміністрацій (як і територіальних підрозділів інших державних органів) не має відношення до системи місцевих бюджетів, а є частиною формування і виконання державного бюджету. Крім того, до місцевої ланки публічних фінансів матимуть пряме відношення фонди регіонального розвитку, фонди вертикального і горизонтального вирівнювання, автономія яких від державних органів є практично незначущою. Не слід також забувати, що до складу місцевих публічних фінансів входитимуть відносини із здійснення органами місцевого самоврядування запозичень з приватних джерел і партисипативні бюджети будь-якого різновиду (в рамках проектів державно-приватного партнерства або у вигляді краудфандингу).

Аналізуючи зміст автономії місцевої ланки публічних фінансів, не можна не підкреслити що через значний обсяг делегованих повноважень в функціях органів місцевого самоврядування місцеві бюджети перетворюються на інструмент соціально-економічної політики центрального уряду, тому навіть фінансова автономія може бути примарною з огляду на зміст реальної адміністративної автономії місцевого самоврядування.

Якщо ж за основу виокремлення місцевих фінансів взяти принцип територіальності і не зважати на публічність або приватність фінансів, то ознакою автономії місцевих фінансів може бути наявність територіально локалізованого комплексу відносин зі створення, розподілу і перерозподілу фондів грошових коштів, які обслуговують територіально локалізований суспільний продукт або суспільне багатство, який характеризується: 1) обмеженістю територіальних ефектів і відсутністю ефектів економії від масштабу при наданні суспільних благ органами місцевого самоврядування; 2) переважанню власних джерел формування публічних грошових фондів, яке супроводжується відсутністю системи вертикального і горизонтального бюджетного вирівнювання; 3) обмеженістю господарських зв'язків зі створення, перерозподілу і використання суспільного продукту (багатства), в т.ч. у зв'язку з принциповою іммобільністю ресурсів і об'єктів суспільного багатства громади; 4) наявністю відносно автономного (з точки зору суб'єктів надання і використання фондів грошових коштів) локального фінансового ринку.

Як можна побачити з наведеного переліку ознак, подібне трактування місцевих фінансів може бути практично реалізоване лише за умов певного істотного ступеня автаркії як господарського комплексу території, так і його фінансової сфери. Виокремити локальні фінансові потоки за умов, коли взаємозалежність соціально-економічного буття і розвитку територій посилюється, дуже складно, а з урахуванням укрупнення і інтернаціоналізації бізнес-операцій та економічної діяльності окремих індивідів – якщо і представляється можливим, то з дуже обмеженою точністю. Локальними будуть фінансові потоки лише у малому бізнесі, який не може скористатися перевагами інформатизації або має обмеження на транспортабельність власного продукту. Навіть якщо адміністративно-територіальний, і, відповідно, бюджетний устрій передбачають мінімізацію участі центрального уряду у справах громади, то закон концентрації діє на користь формування національних фінансових ринків, а потреба забезпечення територіальної цілісності – підвищує вимоги до централізації стандартів надання суспільних послуг, наявності між територіальних ефектів від їх надання, а значить обмежує адміністративну і фінансову автономію місцевого самоврядування.

Висновки з проведеного дослідження. Отже з позицій публічного принципу визначення місцевих фінансів критеріальними ознаками останніх є участь у них в якості провідного актора органів місцевого самоврядування і істотний ступінь їх фінансової автономії. Відповідно можна запропонувати визначити місцеві фінанси як сукупність відносин органів місцевого самоврядування між собою, державними органами, локальними під-

приємствами (установами, організаціями) державної, комунальної і приватної власності та локальним населенням з приводу створення, розподілу та використання публічних грошових і публічно-приватних фондів, що обслуговують перерозподіл суспільного продукту (багатства) під час виконання органами місцевого самоврядування власних та делегованих повноважень в територіальній громаді (адміністративно-територіальній одиниці).

З позицій територіального принципу і з меншою точністю змісту місцеві фінанси можна охарактеризувати як сукупність відносин локальних суб'єктів (органів місцевого самоврядування, локальних підприємств різних форм власності, місцевого населення) між собою та із суб'єктами, які не локалізовані у територіальній громаді, з приводу створення, розподілу та використання публічних, приватних та змішаних грошових фондів, що обслуговують перерозподіл суспільного продукту (багатства) територіальної громади. Застосування територіального принципу виокремлення місцевих фінансів не представляється доцільним з огляду на складність локалізації приватних фінансів внаслідок еволюції форм і практик соціально-економічних відносин, а також дії законів концентрації та централізації. Разом з тим, місцеві фінанси не можуть ототожнюватися лише з місцевою (субнаціональною) ланкою публічних фінансів і тим більше – з місцевими бюджетами або бюджетами органів місцевого самоврядування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Василик О. Д. Теорія фінансів / О. Д. Василик. – К. : НІОС, 2003. – 416 с.
2. Ляденко Т. В. Місцеві бюджети в організаційно-економічному механізмі управління фінансами регіону / Т. В. Ляденко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Економіка. – 2011. – Вип. 10. – С. 208-212.
3. Каламбет С. В. Місцеві фінанси в умовах трансформації економіки України / С. В. Каламбет, С. В. Іванов, О. Г. Ярош // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2014. – № 8. – С. 46-49.
4. Березовська С. В. Співвідношення понять «місцеві фінанси» та «фінанси органів місцевого самоврядування» / С. В. Березовська // Актуальні проблеми держави і права. – 2013. – Вип. 70. – С. 433-441.
5. Ніколаєва О. М. Місцеві фінанси / О. М. Ніколаєва. – К. : Центр навч. літ-ри, 2013. – 354 с.
6. Трещов М. М. Місцеві фінанси та місцеві бюджети: точки дотику та відмінності понять / М. М. Трещов, А. Ю. Мунько // Ефективність державного управління. – 2015. – Вип. 42. – С. 183-190.
7. Shah A. M. Macro Federalism and Local Finance. World Bank Publications, 2008 - 360 p.
8. Taylor Z. Good Governance at the Local Level: Meaning and Measurement [Електронний

ресурс] / IMFG Papers on Municipal Finance and Governance, 2016, №26. – Режим доступу: https://munkschool.utoronto.ca/imfg/uploads/346/imfgpaper_no26_goodgovernance_zacktaylor_june_16_2016.pdf.

9. Bradford N. Place-Based Public Policy: Towards a New Urban and Community Agenda for Canada. Ottawa: CPRN2005.

10. Finance: Oxford Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/finance>.

11. Webster's Ninth New Collegiate Dictionary, Merriam-webster Inc; Revised edition, 1983. – 1562 p.

12. Finance: Webster's New World College Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yourdictionary.com/finance#websters>

13. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії. – К.: Знання, 2008. – 368 с.

14. Косаріна В. П. Економічна природа й сутність фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування / В. П. Косаріна, О. В. Тимошенко // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 118-125.

15. Серебрянська Д. М. Історичний розвиток формування наукових поглядів на сферу місцевих фінансів і сферу розподілу функцій між органами влади / Д. М. Серебрянська // Зб. наук. праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 2. – С. 226-237.

16. Бондарук Т. Г. Становлення інституту місцевих фінансів / Т. Г. Бондарук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 5. – С. 208-212. Перошук З. І. Бюджетна система України як фінансово-правовий інститут забезпечення функцій держави та органів місцевого самоврядування / З. І. Перошук // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 284–289.

17. Нестеренко А. С. Місцеві фінансові ресурси як форма публічних фінансових ресурсів / А. С. Нестеренко // Актуальні проблеми держави і права. – 2004. – Вип. 22. – С. 363-369.

18. Повстяна А. С. Забезпечення фінансової автономії органів місцевого самоврядування / А. С. Повстяна // Економіка та держава. – 2010. – № 6. – С. 122-124.

МОНІТОРИНГ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА MONITORING OF FUNCTIONING OF INNOVATIVE AND INVESTMENT MECHANISM FOR PROVIDING COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE

УДК 65.012:658.1

Полозова Т.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою Харківський національний університет радіоелектроніки

Манойленко О.В.

д.е.н., професор, завідувач кафедри економічного аналізу та обліку Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

Запропоновано сукупність параметрів для моніторингу функціонування інноваційно-інвестиційного механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Розроблено науково-методичний підхід до визначення рівня ефективності функціонування інноваційно-інвестиційного механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інноваційно-інвестиційний механізм, активність, чутливість, гнучкість, безпека.

Предложена совокупность параметров для мониторинга функционирования инновационно-инвестиционного механизма обеспечения конкурентоспособности предприятия. Разработан научно-методический подход к определению уровня эффективности функ-

ционирования инновационно-инвестиционного механизма обеспечения конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность, инновационно-инвестиционный механизм, активность, чувствительность, гибкость, безопасность.

The aggregate of parameter for monitoring of functioning of the innovative and investment mechanism for ensuring the competitiveness of the enterprise is proposed. The scientific methodical approach to determining the level of efficiency of the functioning of the innovative and investment mechanism for ensuring the competitiveness of the enterprise is developed.

Key words: competitiveness, innovative and investment mechanism, activity, sensitivity, flexibility, security.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання одним із важелів економічного зростання є створення ефективного інноваційно-інвестиційного механізму, основною метою якого є забезпечення конкурентоспроможності підприємства на національному та міжнародному ринках. При цьому потребує урахування вплив багатьох факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на результати інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в межах функціонування інноваційно-інвестиційного механізму забезпе-

чення конкурентоспроможності підприємства обумовлює необхідність розробки та використання відповідного моніторингового інструментарію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти формування та функціонування інноваційно-інвестиційного механізму підвищення ефективності та розвитку підприємств різних галузей висвітлено у роботах: Т.Ю. Бортнюк [1], Г. В. Жаворонкової та І.П. Садловської [2], О.М. Кальченко [3], О.В. Комеліної [4, 5], Т.О. Кутковецької [6], О.А. Паршиної [7],